

everzwaluwen in de provincie Groningen 1999-2001

Jan Glas

De Oeverzwaluwen *Riparia riparia* zijn volledig terug van weggeweest. Vogels van Groningen (1983) geeft voor 1976 een maximaal aantal van 600 paartjes. In 1999 was het aantal bijna vier keer zo groot. In het broedseizoen van 2000 waren er 3647 bewoonde nesten in onze provincie, een absoluut record (tabel 1). Ook landelijk was dit het geval met in 2000, 22.000 - 24.000 broedparen (pers. med. H. N. Leys). In 2001 moesten we het met wat minder doen: 2364 broedpaartjes. De toename wordt veroorzaakt door de verbeterde omstandigheden in de overwinteringsgebieden en beschermingsactiviteiten bij bestaande kolonies.

Bijzonderheden per kolonie Lauwersmeer

Ten opzichte van 1998 met 494 paartjes was 1999 met 906 broedparen aanmerkelijk beter. Het seizoen 2000 overtreft echter alles met 1562 broedpaartjes. Dit is een absoluut record voor het Lauwersmeergebied. Beide jaren waren de broedwanden zowel bij het SBB als bij Defensie perfect in orde. In 2000 werden bij het SBB 231 nesten gepredeerd. Deze zijn niet meegeteld als succesvol broedsel. Na de verstoring door de vos zijn ongetwijfeld een aantal paartjes gaan broeden in de tegen vossen beschermde defensiewand.

Broedseizoen 2001 zag er zowel positief als negatief uit. Positief op het terrein van het SBB, hier was door de genomen maatregelen (schrikdraad rond de kolonie en gaas bovenop de steilwand) geen predatie of vernieling meer. De mooie wand in het militair terrein bleef echter voor het eerst nagenoeg leeg. Het op een steenworp afstand te bouwen oefendorp, oefende een grote aantrekkingskracht uit. Hier waren tientallen gronddepotjes en evenzovele bouwputten aanwezig.

De zwaluwen zaten hier verspreid met 8 kleine kolonies.

Opende-Strandheem en Frieschepalen

Bij Strandheem in 1999 ook een verdubbeling ten opzichte van 1998, van 94 naar 177 paar. Dit heeft zich voortgezet in 2000 met 291 en in 2001 waren er zelfs 364 broedpaartjes. De kolonie bij Strandheem was weer verdeeld over meerdere kleine kolonies en zag er als volgt uit: 1999 - 97 en 80 nestjes. 2000 - 81, 65 en 145 nestjes en in 2001 - 250, 20, 11 en 83 nestjes.

De eerste zwaluw werd in 1999 gezien op 24 april en in 2000 op 16 april. In 2001 werd de eerste zwaluw gemist. Bij de zandwinning Frieschepalen was in 1999 de eerste zwaluw aanwezig op 24 april.

Hier waren later twee kleine kolonies met 66 en 10 broedpaartjes. In 2000 is deze zandwinning opgeheven. Enkele zwaluwen deden nog een broedpoging maar resultaat bleef uit. Ondanks de suggestie van Ernst Oosterveld richting provincie om bij oplevering als recreatieterrein een kunstwand aan te leggen zijn er op dit moment nog geen tekenen die daar-

op wijzen. Beide kolonies werden in april, mei, juni, juli en augustus bezocht. Hieruit wordt bevestigd dat de periode vanaf half juni tot begin juli de beste is om een juist beeld te krijgen van het aantal bewoonde nesten. Komt men wat later in juli dan kunnen tweede broedsels plaatsvinden door vogels van elders. Tevens zijn er dan paartjes aanwezig die op een andere locatie zijn verstoord bijvoorbeeld door werkzaamheden of instorting van de wand.

Harkstede – Borgmeren

In 1999 bevonden zich hier 4 kolonies met 129, 12, 20 en 94 nesten. Een jaar later waren er 3 kolonies met 38, 51 en 153 bewoonde nesten. In 1999 en 2000 was er een depot blijven liggen voor de zwaluwen. Ook elders op het terrein werden geschikte plaatsen tijdens het broedseizoen ontzien. Er was enige vorm van predatie, vooral bij nesten die zich in steilrandjes van minder dan een meter hoog langs de rand van de zuigput bevonden. Broedseizoen 2001 was voor de Oeverzwaluwen op deze locatie zonder meer slecht, er werden slechts zo'n 25 paar verspreid over het gehele terrein geschat.

Zuidbroek – Botjes zandgat

Na de problemen in 1996 heeft deze kolonie zich redelijk hersteld. Door lichte afkalving aan het water komen er weer nieuwe mogelijkheden. Dit resulteerde in 1999 in 193 paar en in 2000 in 424 paar Oeverzwaluwen. In het seizoen 2001 is er maar één keer geteld, wel in de juiste periode. Er werden 279 bewoonde nesten geturfd.

Vooraf in 1999 was er sprake van lichte verstoring door recreanten die in grote aantallen aanwezig waren vanwege het mooie weer. Willem Hesseling heeft door steeds maar weer op de Oeverzwaluwen te attenderen, grote problemen weten te voorkomen.

Midwolderplas

Op 2 juli 1999 waren er 2 kolonies met 10 en 103 bewoonde nesten op het terrein bij de natuurplas. Op 11 juli was het depot met 103 nestpijpen in zijn geheel vergraven door een onwetende kraanmachinist. In de tweede

week van juli zullen de meeste zwaluwen vliegvlug zijn geweest, zodat het aantal slachtoffers waarschijnlijk beperkt is gebleven. Het Groninger Landschap heeft in 2000 maatregelen getroffen om dergelijke ongelukken in de toekomst te voorkomen. Zo zijn er afspraken gemaakt met de aannemer: 'van geen grond halen als er zwaluwen zijn'. Het geheel is afgerasterd en er is een informatiebord geplaatst. Dit resulteerde in 142 paartjes in 2000. Het broedseizoen 2001 kende eigenlijk geen verstoringen maar er waren minder zwaluwen: 64 paar. Een permanent depot voor zwaluwen kon vanwege de MKZ niet worden afgestoken.

Veendam – Woortmanslaan

In 1999 waren er 5 kolonies met 50, 5, 49, 9 en 7 nesten. In een speciaal aangelegde stijlwand zaten de eerstgenoemde 50 paar. De rest zat verspreid over de zandwinning. In 2000 broedden er 57 paartjes. De zandwinning loopt echter op zijn eind en dat betekent minder mogelijkheden.

Door Emo Klunder zijn voorstellen gedaan om hier ook in de toekomst ruimte te creëren voor kleinschalige natuurontwikkeling met daarin ruimte voor Oeverzwaluwen. Deze voorstellen zijn vooralsnog niet overgenomen en dit betekent het einde van de Oeverzwaluwen op deze locatie.

Aan de hand van vrij vliegende vogels is het aantal paartjes in 2001 geschat op 30. Deze zouden moeten broeden op een afgelegen eilandje. Ook hier heeft de provincie opnieuw nagelaten voorwaarden te stellen aan de afbouw van een zandwinning!

Vlagtwedde – Eemlandermeer

In 1999 waren er maar 6 paartjes. In 2000 zaten er verspreid 4 kolonies met 35, 20, 1 en 18 nesten.

In het broedseizoen 2001 waren er weer aanzienlijk minder zwaluwen, slechts 18 broedpaartjes.

Op deze locatie is sprake van enige predatie, vermoedelijk door marterachtigen.

Tripscompagnie – A. Tripbos

In 1999 broedden in dit SBB-terrein 118 en in

2000 totaal 70 paar. Hiervan zaten 13 in een depot en 57 in een geschiktgemaakte slootoever. Seizoen 2001 was hier ook duidelijk minder met 42 paar.

Loek Scholtens deed hier een leuke waarneming van twee paar Koolmezen in oude nestgangen. Er was enige verstoring door brommers.

Kropswolde – Meerweg

Voor deze kolonie was 1999 een rampjaar. Het depot met daarin de zwaluwen is bijna in zijn geheel verwoest door een aannemer. De Algemene Inspectiedienst heeft hiervoor een fikse boete opgelegd en het was nieuws voor de krant. Uiteindelijk hadden nog 57 paartjes jongen.

Hetzelfde terrein met daarop een depot zwarte grond werd voorjaar 2000 opnieuw geaneexeerd door Riparia riparia. Met de kraanmachinist heb ik toen goede afspraken kunnen maken. Ter plekke gekeken waar zonder problemen (indien nodig) grond gehaald kon worden. De locatie telde 2 kolonies met 160 en 113 nesten.

Voorjaar 2001 was er op deze bouwlocatie geen depot meer aanwezig en de op een steenworp gelegen nieuwe mogelijkheid bij het Groninger Landschap kon vanwege de mkz niet worden afgewerkt.

Piccardthof – Groningen

Op deze bouwlocatie bij de Piccardthofplas waren zowel in 1999 als in 2000 ongeveer 20 bewoonde nesten. Een permanent depot voor de Oeverzwaluwen is opgeworpen in een hoek waar kleinschalige natuurontwikkeling plaatsvindt. Om de wand af te werken was het voorjaar 2001 echter te nat.

Natuurmonumenten krijgt het terreintje inclusief zwaluwwand in beheer.

Spijk – Edon

De eerste vestigingen in het Eemshavengebied vonden plaats op het terrein van de Edon. Later bleken er ook op andere plaatsen van het haventerrein Oeverzwaluwen te broeden. In 2001 waren er 4 kolonies met 48 nesten bij de Edon en nog 10 en 46 erbuiten. Tevens was er een melding van 5 paar in de al

jaren bestaande broedwand net voor de sla-perdijk van WBE Spijk. Het totaal kwam hiermee op 109.

Damsterweg – Steendam

Bij deze in aanleg zijnde zwemplas was door zandwinning een mooie steilwand ontstaan, die snel in gebruik werd genomen door een honderdtal paartjes. De zwaluwen zaten verspreid over de volle lengte van de afgraving. Het werk stilleggen bleek onmogelijk (zand bestemd voor ombouw N33). In overleg met de aannemer en de provincie bleek een voorgestelde oplossing een schot in de roos.

De wand waarvan dagelijks gegraven werd iedere avond (dus ook voor het weekend) ongeschikt gemaakt en op een andere plek werd een steilrand gecreëerd die tijdens het broedseizoen kon blijven liggen. Enkele dagen later, op 31 mei, waren de zwaluwen druk bezig met het graven van 107 nieuwbouwwoninkjes. In 2001 waren de zandwinactiviteiten bijna afgerond; in een depotje zaten nog 39 paar.

Vloelvelden – Hoogkerk

In 2000 waren hier 3 kleine kolonies met 34, 14 en 7 nesten. In 2001 was het aantal verdubbeld tot 96, 11 en 10 nesten. De kolonies zaten verspreid in dijkes rond de vloelvelden. Volgens Harm Jan Wight zijn hier ook in de toekomst mogelijkheden.

Van de kolonies die niet in dit overzicht zijn genoemd heb ik te weinig informatie om iets dieper op de locatie in te gaan. Een nieuw gemelde kolonie onder de rook van de stad blijkt er al zo'n tien jaar te zijn.

Deze wordt de volgende keer meegenomen

Voor broedgegevens en andere waardevolle waarnemingen van het nieuwe seizoen hou ik mij weer van harte aanbevolen en....alle waarnemingen gaan jaarlijks naar het sovon.

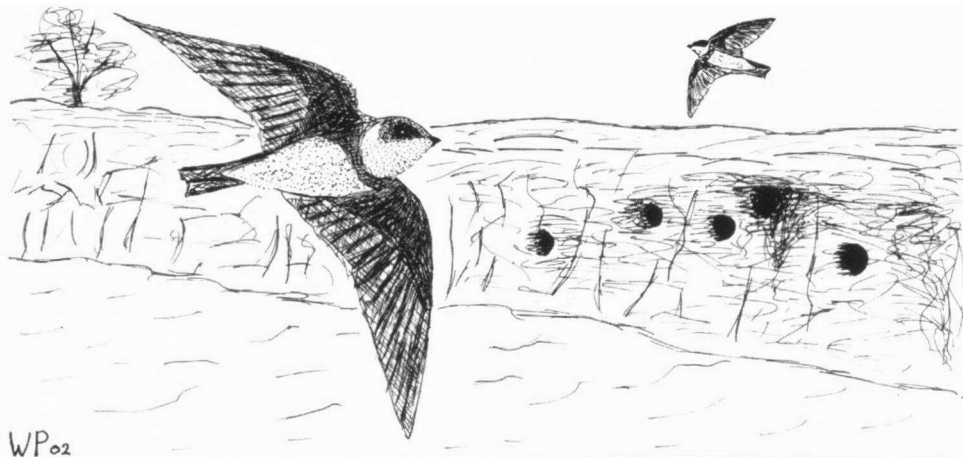
Met dank aan:

Gerrit Altena, Menno Appelo, Peter de Boer,
Martin Boven, Jelle Brandsma, Klaas van Dijk,
Jan Doevendans, Jelle Dijkstra, Rinus Dillerop,
Willem Hesseling, Jan v 't Hoff, Wim Jassies,
Alco van Klinken, Emo Klunder, Kees
Koffijberg, Hein Kuiper, Karel Leemhuis,
Leon Luyten, Jeroen Niezen, Ernst Oosterveld,
Michel van Roon, Loek Scholtens,
Bert Speelman, Bas Schooneboom,
Henk Spiekman, Erik Visser, Lex ter Velde,

Nico de Vries, Helmer van der Wal,
Harm Jan Wight, Jan Willems, Wiebo Zijlstra,
Min. van Defensie, Edon, Staatsbosbeheer,
WBE Spijk, Prov. Waterstaat, Prov. Groningen,
Gem. Groningen, WEB., Fa.v.d. Velde,
Het Groninger Landschap,
Natuurmonumenten en ivn Groningen.

Jan Glas

Kappershuttenweg 11, 9627 TD Hellum
Tel. 0598-431846

Oeverzwaluwen, Wouter Peters

Oeverzwaluwen in de provincie Groningen 1992 t/m 2001

Tabel 1

LOCATIE	Sovon	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Lauwersmeer	06-17-12	814	724	876	966	1489	629	494	906	1564	847
Opende -Strandheem	11-16-24	21	52	21	62	191	58	94	177	291	364
Harkstede-roetibaan	07-45-31	75	10	4	32	205	0	0	--	--	--
Harkstede-Borgmeren	07-45-53	81	155	27	80	22	121	139	255	276	25
Zuidbroek-Botjes zandgat	07-57-24	203	303	507	563	396	156	119	193	424	279
Midwolderplas	08-51-24	0	10	0	35	51	108	98	113	142	64
Frieschepalen	11-16-44	74	56	0	195	176	91	124	76	0	--
Veendam-Woortmanslaan	12-27-33	63	60	127	57	39	120	212	120	57	30
Stadskanaal-snelweg	13-41-01	152	54	0	25	0	0	6	--	--	--
Sellingebeeze	13-52-45	7	24	117	63	53	24	15	0	0	32
Stadskanaal-2 provincien	12-48-02	?	12	28	41	5	0	0	--	--	--
Beersterplas	08-52-54	0	0	10	15	0	0	0	0	0	0
Borgercompagnie	12-16-15	0	0	48	30	0	0	0	--	--	--
Reitdiep	07-21-24	0	0	3	?	93	51	25	0	0	23
Hoogezand-De Dreven	12-16-12	0	0	0	14	21	0	0	--	--	--
Muntendam-Heemtuin	12-17-23	0	0	0	3	35	0	2	0	0	0
Vlagtwedde-Eemlandmeer	13-33-32	0	0	0	75	144	72	68	6	74	18
Tripscompagnie-A.Trip b	12-16-15	0	0	0	8	47	30	24	118	70	42
Termunten-Breebaart	08-22-53	0	0	0	0	57	54	5	0	6	16
Westervelde		0	0	0	0	3	0	0	--	--	--
Bloemhofbrug-depot	07-36-22	0	0	0	0	12	27	36	96	0	0
Harkstede-Borgmr.park	07-45-54	0	0	0	0	81	0	0	--	--	--
Schildmeer-Boei 12	07-37-32	0	0	0	0	10	3	0	--	--	--
Alteveer-afgraving	13-31-13	0	0	0	0	20	0	0	--	--	--
Heeresmeer	12-28-54	0	0	0	0	0	53	56	34	107	137
Kropswolde-Meerweg	12-15-25	0	0	0	0	0	137	0	57	273	0
Sellingen-filter	13-53-54	0	0	0	0	0	52	43	13	24	0
Veenhuizerstukken	13-41-12	0	0	0	0	0	0	13	40	3	0
Laskwerd	07-27-53	0	0	0	0	0	0	19	--	--	--
Piccardthof-Gron	07-53-22							20	20	20	
Spijk-Edon	03-47-54					3	4	43	94	109	
Ter Wupping	13-32-								4	--	--
Scheemda	08-51-								35	--	--
Polder-Hoogkerk	07-43-51									9	0
N33-Wildervank	12-28-41									10	0
Fiber Glass-Foxhol	07-55-32									20	90
Schaaphok-Slochteren	07-46-21									6	--
Zwemplas-Steendam	07-37-33									107	39
Vloelvelden-Hoogkerk	07-43-41									55	117
Ter Borg-Sellingen	13-53-43									32	0
Dijk-Foxholstermeer	07-55-43							10	10	--	--
Vuilstort-Groningen	07-44-53						20	25	0	--	80
Vennweg-Smeerling	13-32-54										32

1494 1479 1780 2264 3150 1809 1631 2316 3664 2364

(Kolonies met een (--) geen mogelijkheden meer)

